

ลักษณะการทูตไทย

การทูตไทยในสมัยจารีต (Traditional) นั้น ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน การดำเนินนโยบายต่างประเทศมีลักษณะเป็นแบบสัมฤทธิ์นิยม (Pragmatism) ในยุคนั้นไทยรู้จักเงินในฐานะของอาณาจักรอันยิ่งใหญ่ที่อยู่นอกภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ การติดต่อสัมพันธ์กับจีนนั้นมุ่งในเรื่องเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยไทยได้มีความสัมพันธ์กับจีนในฐานะรัฐบรรณาการ แต่ตลอดเวลาที่มีความสัมพันธ์ในระบบรัฐบรรณาการต่อกัน จีนมิได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือไทยแต่อย่างใด มีอยู่บ่อยครั้งที่ไทยจะขอร้องให้จีนเข้ามาแก้ปัญหาทางการเมืองในไทยโดยตรงเท่าที่ปรากฏก็มีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่รัชกาลที่ 1 ทรงส่งทูตไปกราบทูลขอให้จักรพรรดิจีนบังคับทัพม่าให้คืนเมืองมะริด เมาะตะมะและทวายให้กับไทย¹

สำหรับชาติตะวันตกที่เข้ามาติดต่อกับไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา นั้น ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันก็มุ่งในเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลักเช่นเดียวกัน ทางด้านการเมืองก็มีแต่เพียงการจ้างชาวตะวันตกให้ออกไปปกครองหัวเมืองของไทยเท่านั้น อย่างไรก็ตามในสมัยอยุธยา ชาติตะวันตกมีความสำคัญน้อยมากในสายตาของไทย ชาติที่มีความสำคัญมากที่สุดก็คือจีน จนกระทั่งมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เริ่มตั้งแต่รัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา ชาติตะวันตกเริ่มมีความสำคัญมากขึ้นในสายตาของไทย ทั้งนี้เพราะรัชกาลที่ 3 ทรงเคยมีบทบาทในการติดต่อกับชาวตะวันตกตั้งแต่สมัยที่พระองค์ยังมีได้ทรงขึ้นครองราชย์ จึงทำให้พระองค์ทรงตระหนักถึง ความยิ่งใหญ่ของชาติตะวันตกและทรงวิตกกังวลเกี่ยวกับลัทธิล่าอาณานิคมของชาติเหล่านั้น ดังนั้น เมื่อพระองค์ทรงขึ้นครองราชย์จึงทรงดำเนินนโยบายยึดหยุ่นกับชาติตะวันตก และให้ความสำคัญแก่ชาติเหล่านั้นเป็นอย่างมากจนเงินลดความสำคัญลงไป

¹ สืบแสง พรหมบุญ, ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างจีนกับไทย

ในสมัยครั้งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ไทยต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากลัทธิล่าอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศสที่ให้ความสนใจต่อภูมิภาคเอเชีย-อาคเนย์มากกว่ามหาอำนาจอื่น เพราะเห็นว่าภูมิภาคนี้มีเส้นทางทางบกติดต่อกับภาคตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดียเป็นอาณานิคมแล้วยังสนใจพม่าที่มีอาณาเขตติดต่อกับอินเดียด้วยและยังต้องการจะครอบครองแหลมมลายูซึ่งโดยสภาพทางภูมิศาสตร์แล้วสามารถควบคุมเส้นทางเดินเรือจากอินเดียมาสู่จีนได้อีกด้วย ส่วนฝรั่งเศสที่เป็นคู่แข่งของจีนนั้น ต้องการที่จะเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคนี้เพื่อกีดขวางการขยายอิทธิพลของอังกฤษและเพื่อแสวงหาเส้นทางสำหรับเดินทางไปค้าขายกับจีน ซึ่งฝรั่งเศสเชื่อว่าสามารถใช้เส้นทางเดินเรือในแม่น้ำโขงที่ไหลผ่านอินโดจีนเข้าติดต่อกับมณฑลยูนนานทางตอนใต้ของจีนได้ ฝรั่งเศสจึงยึดครองบางส่วนของเวียดนามไว้ในปี ค.ศ. 1858 และหลังจากนั้นก็มุ่งขยายอิทธิพลเข้าไปในลาวและเขมรซึ่งเป็นประเทศราชของไทย²

การดำเนินนโยบายแสวงหาอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศสนั้นมีวิธีการและรูปแบบที่แตกต่างกัน คือ อังกฤษจะใช้วิธีครอบงำทางเศรษฐกิจเพื่อเปิดโอกาสให้รัฐบาลหรือผู้แทนของอังกฤษเข้าไปมีอิทธิพลทางการเมืองการปกครองในประเทศนั้น ส่วนฝรั่งเศสจะใช้วิธียึดครองในประเศนั้น ส่วนฝรั่งเศสจะใช้วิธียึดครองดินแดนที่ต้องการด้วยกำลังทหาร³ ซึ่งลักษณะที่แตกต่างกันนี้ส่งผลให้ไทยมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับอังกฤษมากกว่าฝรั่งเศส ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองประเทศต่างก็มีเป้าหมายที่จะแสวงผลประโยชน์จากไทยเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ดี ในการเผชิญหน้ากับภัยคุกคามจากลัทธิล่าอาณานิคมดังกล่าว ไทยก็ยังคงใช้นโยบายถ่วงดุลย์ระหว่างมหาอำนาจ โดยพยายามให้ทุกมหาอำนาจเข้ามามีผลประโยชน์อยู่ในประเทศไทย เพื่อให้เกิดการแข่งขันกันรักษาผลประโยชน์อันจะช่วยให้ไม่มีชาติใดชาติหนึ่งสามารถใช้อำนาจยึดครอง

² เพ็ญศรี อี๊ก, การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม) (กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2527), หน้า 19.

³ อัมพร ตั้งเสรี, "วิเทศนโยบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อมหาอำนาจยุโรป" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2523, หน้า 14-15.

ประเทศไทย พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ทรงทำสนธิสัญญาไมตรีกับนานาประเทศในลักษณะเดียวกันเพื่อให้ทุกชาติได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน แต่ต่อมาในช่วงปลายรัชกาล ฝรั่งเศสได้ยึดครองดินแดนของไทยหลายครั้ง ไทยจึงจำเป็นต้องหันมาพยายามเสริมสร้างความสัมพันธ์กับอังกฤษให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้นเพื่อถ่วงดุลย์กับภัยคุกคามจากฝรั่งเศส แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเพราะอังกฤษนั้นมุ่งแต่ผลประโยชน์ของตนเท่านั้น ตราบใดที่ผลประโยชน์ไม่ถูกรบกวนอังกฤษก็จะไม่ยุ่งเกี่ยวหรือเข้าแทรกแซงอย่างเด็ดขาด โดยเฉพาะในเรื่องที่จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยเท่านั้น ดังนั้น อังกฤษจึงมิได้ให้ความช่วยเหลือแก่ไทยในกรณีที่ไทยถูกฝรั่งเศสคุกคามด้วยกำลังเพื่อเรียกร้องเอาดินแดนบนฝั่งขวาแม่น้ำโขงแต่อย่างใด ทั้ง ๆ ที่ไทยได้ให้สิทธิพิเศษแก่อังกฤษอย่างมากมาจนทำให้อังกฤษมีผลประโยชน์อยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นอังกฤษยังได้แนะนำให้ไทยปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของฝรั่งเศส และในปี ค.ศ. 1903 อังกฤษยังได้ลงนามในสนธิสัญญาฉันทมิตรกับฝรั่งเศสอีกด้วย⁴

เมื่อไทยเห็นว่าไม่สามารถพึ่งพอังกฤษในการถ่วงดุลย์อำนาจกับฝรั่งเศสได้แล้ว ก็เริ่มแสวงหาที่พึ่งใหม่ ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จพอควร โดยให้รัสเซียซึ่งเป็นพันธมิตรของฝรั่งเศส มาช่วยไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส รัสเซียได้เข้ามาทำหน้าที่เสมือนหนึ่งตัวกลางที่คอยถ่ายถอดท่าทีที่แท้จริงของทั้งฝ่ายไทยและฝรั่งเศส และคอยยับยั้งความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากทั้งสองฝ่ายโดยเฉพาะฝ่ายฝรั่งเศส ซึ่งบทบาทดังกล่าวของรัสเซียได้ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดที่กดดันไทยอยู่อย่างรุนแรงให้ลดลงได้เป็นอย่างมาก⁵

นอกจากกรณีที่ได้กล่าวมาแล้ว การดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบถ่วงดุลย์อำนาจของไทยก็ได้ปรากฏให้เห็นในกรณีความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ด้วย กล่าวคือ แม้ในสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 ของไทยนั้น สหรัฐฯ ซึ่งมีนโยบายแยกตัวอยู่โดดเดี่ยวไม่เกี่ยวข้องกับกิจการทางการ+เมืองภายนอกทวีปอเมริกาอย่างเคร่งครัดได้ปฏิเสธการทบทวนของรัฐบาลไทยที่ต้องการให้

⁴ เพ็ญศรี สุก, การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย... หน้า 126.

⁵ ฉลอง สุนทราวาณิชย์, รัสเซีย-ไทย สมัยรัชกาลที่ 5-6 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2516), หน้า 511-512.

สหรัฐฯ เข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศสก็ตาม แต่ไทยก็ได้เลือกนักกฎหมายชาวอเมริกันมาดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน อันเป็นตำแหน่งที่มีอิทธิพลและความรับผิดชอบสูงในคณะรัฐบาล มีหน้าที่ถวายคำปรึกษาแก่พระมหากษัตริย์ไทยในทุกเรื่องและเป็นตัวแทนผู้มีอำนาจเต็มในการติดต่อกับประเทศตะวันตก โดยไทยหวังว่าชื่อเสียงและเกียรติยศของสหรัฐฯ ในฐานะของมหาอำนาจจะช่วยเพิ่มศักดิ์ศรีและอิทธิพลทางการทูตให้แก่ไทย และจะช่วยให้การเจรจาติดต่อกับชาติตะวันตกของไทยดำเนินไปอย่างสะดวกราบรื่น ซึ่งที่ปรึกษาชาวอเมริกันเหล่านี้ก็ได้ช่วยคลี่คลายปัญหาและข้อขัดแย้งระหว่างไทยกับประเทศตะวันตกอย่างได้ผลดี และมีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้ไทยสามารถยกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่ทำกับฝ่ายตะวันตกได้ทั้งหมด ในปี ค.ศ. 1926⁶

ในช่วงที่ไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย (ปี ค.ศ. 1932 เป็นต้นมา) นั้น เป็นระยะเวลาที่ญี่ปุ่นกำลังขยายอิทธิพลเข้ามาในเอเชียอาคเนย์ โดยประกาศอย่างเปิดเผยว่า ญี่ปุ่นประสงค์จะจัดระเบียบในเอเชียใหม่เพื่อให้เอเชียเป็นประโยชน์ต่อชาวเอเชียอย่างแท้จริง และในปี ค.ศ. 1938 ญี่ปุ่นก็สามารถยึดเมืองใหญ่ ๆ ที่ตั้งอยู่ทางตะวันออกของจีนได้ทั้งหมดและเริ่มขยายอิทธิพลเข้าสู่อินโดจีนในปี ค.ศ. 1940⁷ ซึ่งไทยก็ได้จับตามองความเคลื่อนไหวของญี่ปุ่นอยู่ตลอดเวลาและเชื่อว่าญี่ปุ่นจะต้องเป็นมหาอำนาจใหม่ในเอเชีย⁸ ไทยจึงเริ่มสร้างความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น ทั้งทางด้านการค้าและวัฒนธรรมและในปี ค.ศ. 1940 ก็ได้ส่งคณะทูตสันติภาพไปยังกรุงโตเกียว เพื่อให้คำมั่นสัญญากับญี่ปุ่นว่าไทยจะไม่ร่วมลงนามในสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือการทหารกับประเทศใด ๆ

⁶ เพ็ญศรี คุ้ม, การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย.... หน้า 126.

⁷ กระทบ หองธรรมชาติ, "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยสมัยสร้างประชาธิปไตย" ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ (กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529), หน้า 325.

⁸ แดมสุข นุ่มนนท์, "นโยบายต่างประเทศของไทยสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2" การเมืองและการต่างประเทศในประวัติศาสตร์ไทย (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524), หน้า 122.

อันจะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อนโยบายของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออก⁹

การที่ไทยมีท่าทียอมรับว่าญี่ปุ่นเป็นมหาอำนาจหนึ่งในเอเชียตะวันออกนั้น มีสาเหตุมาจากความไม่มั่นใจในความจริงจังของอังกฤษ เพราะแม้ว่าอังกฤษจะได้เพิ่มกำลังทหารในภูมิภาคนี้ขึ้น เพื่อเตรียมรับมือกับญี่ปุ่นในกรณีที่ญี่ปุ่นจะบุกไทย แต่เหตุการณ์ที่ผ่านมาในอดีตในกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสนั้น อังกฤษมิได้ให้ความช่วยเหลือตามที่ไทยหวังไว้ ไทยจึงเกรงว่า จะต้องตกอยู่ในสภาพเช่นนั้นอีก นอกจากนั้น ไทยยังตระหนักดีว่าอังกฤษต้องการที่จะเชื่อมดินแดนพม่ากับมลายูให้ติดต่อกันโดยผนวกดินแดนของไทยตอนคาบสมุทรซึ่งอุดมไปด้วยยางพารา และแร่ดีบุก เข้าไว้ในปกครองของอังกฤษด้วย ดังนั้น ในขณะที่อังกฤษมีท่าทีนำหน้าวันเกรงและญี่ปุ่นมีท่าทีเือ้อ เพื่อไทยอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการช่วยเหลือให้ไทยได้ดินแดนที่ถูกฝรั่งเศสยึดครองไปคืน หลังจากที่ไทยตัดสินใจทำสงครามกับฝรั่งเศสในอินโดจีน เมื่อฝรั่งเศสไม่ยอมเจรจาเรื่องการเรียกร้องดินแดนคืนกับไทย ซึ่งญี่ปุ่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยจนสงครามยุติลงโดยที่ไทยเป็นฝ่ายได้ดินแดนคืน¹⁰ ไทยจึงได้ดำเนินนโยบายเสริมสร้างความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น เนื่องจากไม่มีทางเลือกอื่น แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงผูกพันอยู่กับอังกฤษในหลาย ๆ เรื่อง รวมทั้งยังได้ทำสนธิสัญญาไมตรีกับอังกฤษ¹¹ และประกาศตัวเป็นกลางเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เริ่มขึ้นในยุโรป¹²

ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง สถานการณ์ระหว่างประเทศในยุคนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตได้กลายเป็นสองมหาอำนาจที่เข้มแข็งที่สุดเหลืออยู่ แต่การที่มหาอำนาจทั้งสองยึดถือในอุดมการณ์ที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงยังผลให้เกิดการแข่งขันกันเป็นผู้นำของโลก ซึ่งการแข่งขันนั้นใช้ทั้งกำลังทางเศรษฐกิจ

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 123.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 124.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 329.

¹² ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2513), หน้า 24-26.

การเมือง การทหารและอุตสาหกรรม และที่สำคัญคือมหาอำนาจทั้งสองได้แข่งขันกันหาบริวารหรือพันธมิตรเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ฝ่ายตนด้วย ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อเพื่อนไปทั่วโลก ประเทศไทยเองก็ได้รับผลกระทบดังกล่าวด้วย เมื่อการแข่งขันในรูปของสงครามเย็นระหว่างสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตได้ขยายเข้ามาในทวีปเอเชียในต้นทศวรรษ (ค.ศ.) 1950

แต่เดิมนั้น หลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ยุติลงพร้อมด้วยการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นประเทศไทยเคยฝากความหวังไว้กับองค์การนี้เป็นอย่างมากกว่าจะช่วยรักษาผลประโยชน์ของไทยได้ทั้งในยามปกติและยามสงคราม ความเชื่อดังกล่าวดังกล่าวของไทยแสดงให้เห็นด้วยการยินยอมคืนดินแดนให้กับฝรั่งเศสและยอมฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียตตามที่ประเทศทั้งสองเรียกร้องเพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่จะไม่คัดค้านการรับไทยเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและหลังจากที่ไทยได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติแล้วก็ได้แสดงความเต็มใจที่จะปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของสหประชาชาติ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ไทยส่งกำลังไปช่วยเกาหลีใต้ซึ่งถูกเกาหลีเหนือรุกรานในนามของกองกำลังสหประชาชาติตามคำขอด้วย

แต่แล้วไทยก็เริ่มประสบกับความผิดหวังเมื่อองค์การสหประชาชาติไม่สามารถสนองข้อเรียกร้องของไทยในปี ค.ศ. 1953 ที่ขอให้องค์การสหประชาชาติส่งคณะผู้สังเกตการณ์สันติภาพมายังภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เพื่อตรวจสอบคุณภาพของขบวนการเวียตมินห์ ทั้งนี้เพราะสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้ออกเสียงคัดค้านข้อเรียกร้องดังกล่าวของไทย ดังนั้นเมื่อสหรัฐฯ ชักชวนให้ไทยเข้าร่วมในองค์การป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization) ในปี ค.ศ. 1954 ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะป้องกันการขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ซึ่งประสบความสำเร็จในการครอบครองเวียตนามตอนเหนือและเข้ามามีอิทธิพลเป็นอย่างมากในบางจังหวัดของลาวแล้ว รัฐบาลไทยจึงได้ตัดสินใจที่จะดำเนินนโยบายร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ทันทีเพราะไทยมองว่าภัยดังกล่าวนั้นคุกคามต่อความมั่นคงของไทยอย่างร้ายแรง¹³ จากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ก็เพิ่มความ

13

กระมล ทองธรรมชาติ และ กมล สมวิเชียร, หัวเลี้ยวหัวต่อของนโยบาย
ต่างประเทศไทย (กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2514), หน้า 5-6.

ใกล้ขีดขั้นเรื่อย ๆ โดยตลอดช่วงทศวรรษ (ค.ศ.) 1690 ความช่วยเหลือที่สหรัฐฯ ให้แก่ไทย นั้นสูงเกินกว่า 50 % ของงบประมาณป้องกันประเทศทั้งหมดของไทย¹⁴ ในปี ค.ศ. 1962 ไทยกับสหรัฐฯ ก็ได้มีแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์ (Thanat-Rusk Communique) อันแสดงถึงความผูกพันระหว่างกันอย่างเปิดเผย ยิ่งไปกว่านั้นความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งสองยังได้เพิ่มมากยิ่งขึ้นเมื่อสถานการณ์ในอินโดจีนเลวร้ายลงภายหลัง ดังจะเห็นได้จากการที่ไทยส่งทหารเข้าไปร่วมรบกับสหรัฐฯ ในสงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 และยังให้สหรัฐฯ เข้ามาตั้งฐานทัพและกองกำลังทหารในประเทศไทย ดังได้ปรากฏว่าสหรัฐฯ เคยมีกำลังทหารในประเทศไทยเป็นจำนวนสูงถึง 50,000 คน และเครื่องบินกว่า 600 เครื่องในฐานทัพ 7 แห่งที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย¹⁵ ทั้งที่ความจริงแล้วไทยมิได้ให้ความสำคัญแก่เวียดนามได้มากเหมือนสหรัฐฯ แต่ที่ยอมร่วมมือกับสหรัฐฯ นั้นก็เพื่อแลกกับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ที่จะมาช่วยเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ไทย และผู้นำไทยก็หวังว่าการที่สหรัฐฯ เข้ามามีฐานทัพอยู่ในไทยนั้นจะเป็นการช่วยเพิ่มขีดความสามารถให้ไทยเพราะเป็นการแสดงถึงความผูกพันที่สหรัฐฯ มีต่อความมั่นคงของไทยอันจะช่วยทำให้เวียดนามเหนือและจีนซึ่งเป็นศัตรูตัวสำคัญในสายตาของผู้นำไทยให้ความเคารพต่อเอกราชของลาวและเขมรที่เป็นรัฐกันชน (buffer state) ของไทยรวมทั้งยุติการสนับสนุนการก่อการร้ายในประเทศไทยด้วย¹⁶

14

Sukhumbhand Paribatra, "Thailand's Defence Policy in The Post-Vietnam War Era" Paper presented for the Social Science Association of Thailand's Public Policy Programme at Pattaya, 22 February 1986, p. 131. อ้างถึงใน จุฬารัตน์ เอื้อรักสกุล, "กรณีมาลาเกซ : ศึกษาการตัดสินใจนโยบายในภาวะวิกฤตการณ์" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529, หน้า 2.

15

เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

16

Charles E. Morrison and Astri Suhrke, Strategics of Survial: The Foreigh Policy Dilemmas of Smaller Asian States (Queensland : University of Queensland Press, 1978), p. 119.

หลังสงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 ได้ยุติลงอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1975 คุลย์-
 แห่งอำนาจในเอเชียอาคเนย์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลง
 นโยบายของประเทศมหาอำนาจที่เข้ามามีบทบาทสำคัญอยู่ในภูมิภาคนี้ กล่าวคือ สหรัฐฯซึ่งตระ-
 หนักว่าตนไม่สามารถใช้กำลังแก้ปัญหาภายในของประเทศต่าง ๆ ได้ ได้เปลี่ยนแปลงแนว
 นโยบายที่เคยเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคนี้โดยตรงเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศต่าง ๆ
 ในรูปของอาวุธยุทธโปกรณ์เท่านั้น โดยให้ประเทศเหล่านั้นใช้กำลังของตนเอง แนวนโยบาย
 ดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในนามของลัทธินิกสัน (Nixon Doctrine) นอกจากนั้น สหรัฐฯ
 ยังเชื่อว่าจีนคอมมิวนิสต์กำลังจะมีบทบาทเพิ่มขึ้นในเอเชียโดยสหรัฐฯ ไม่มีทางจะยับยั้งได้
 สหรัฐฯ จึงเริ่มหันมาใช้นโยบายสมานฉันท์กับจีนคอมมิวนิสต์เพื่อว่าบทบาทของจีนที่กำลังเพิ่มขึ้น
 จะเป็นบทบาทในทางสร้างสรรค์ส่วนทางฝ่ายจีนนั้นก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายเช่นเดียว
 กัน คือเปลี่ยนจากท่าทีที่เคยก้าวร้าวต่อโลกภายนอกมาเป็นท่าทีที่รอมชอมมากขึ้น ผลที่ตามมา
 คือการปรับความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 1972

การเปลี่ยนแปลงในคุลย์แห่งอำนาจในเอเชียอาคเนย์ดังกล่าวส่งผลให้ไทยต้องปรับ-
 ปรับแนวนโยบายให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย จากเดิมที่ไทยเคยผูกพันตัว
 กับสหรัฐฯ อย่างใกล้ชิด มาถึงช่วงเวลานี้ผู้นำไทยได้พยายามแสวงหาแนวทางใหม่ในการ
 ดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศโดยการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีทั้งทางเศรษฐกิจ
 สังคม การเมืองและการทหารกับสหรัฐฯ จีน ญี่ปุ่น กลุ่มประเทศอาเซียน กลุ่มประเทศ
 ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป กลุ่มประเทศในโลที่ 3 กลุ่มประเทศอาหรับ กลุ่มประเทศอุตสาหกรรม
 ใหม่ ฯลฯ เพื่อให้พลังเหล่านี้ประกันและส่งเสริมความมั่นคงทั้งภายในและภายนอกให้
 แก่ไทย¹⁷ นอกจากนั้นก็ยังได้พยายามปรับความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศอินโดจีนรวมทั้งสหภาพ
 โซเวียต ภายใต้หลักการที่จะมีความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่าง

17

ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร, "จากอดีตถึงปัจจุบัน : ความต่อเนื่องในนโยบาย
 ต่างประเทศของไทย...", หน้า 15-16.

ทางลัทธิอุทกการ อันเป็นแนวนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงนี้¹⁸ แต่ความพยายามดังกล่าว ก็เป็นไปในระยะสั้น ๆ เพราะในปี ค.ศ. 1978 นั้นเองได้เกิดเหตุการณ์ที่เวียดนามใช้ กำลังรุกรานและยึดครองกัมพูชาโดยมีสหภาพโซเวียตให้การหนุนหลัง เหตุการณ์นี้ได้ก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้ คือจีนและสหรัฐฯ ได้เข้ามา มีบทบาทในภูมิภาคนี้มากขึ้นในฐานะของผู้ต่อต้านการกระทำของโซเวียตและเวียดนาม การเปลี่ยนแปลงนี้ได้เปิดโอกาสให้ไทยซึ่งมีความวิตกกังวลต่อเหตุการณ์ดังกล่าวอยู่เนื่องจากมีผลกระทบต่อ ความมั่นคงของประเทศไทยโดยตรง สามารถเลือกดำเนินนโยบายถ่วงดุลย์แห่งอำนาจโดยหัน ไปมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจีนและสหรัฐฯ เพื่อถ่วงดุลย์กับพันธมิตรโซเวียตเวียดนาม การดำเนินนโยบายในลักษณะดังกล่าวนี้ก็ได้กลายเป็นอุปสรรคที่ทำให้ไทยไม่ประสบผลสำเร็จใน นโยบาย มีความสัมพันธ์กับทุกมหาอำนาจอย่างเท่าเทียมกัน อันเป็นแนวทางที่ได้กำหนดไว้ ตั้งแต่สงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 ยุติลงในปี ค.ศ. 1975

อย่างไรก็ดี การที่ไทยสามารถรักษาชาติบ้านเมืองให้รอดพ้นจากภัยพิบัติต่าง ๆ มา ได้ นั้น นอกจากจะด้วยความสามารถในเชิงการทูตซึ่งได้กล่าวมาแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่มีส่วนช่วยเหลือเป็นอย่างมากก็คือ สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่เป็นอยู่ในแต่ละช่วงเวลา กล่าวคือ ในสมัยที่ไทยยังมีได้มีการติดต่อกับชาติตะวันตก จีนเป็นเพียงมหาอำนาจเดียวในโลก ตะวันออก จึงไม่เป็นการยุ่งยากที่ไทยจะตัดสินใจดำเนินนโยบายเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้ ใกล้ชิดกับจีน เพราะมองไม่เห็นผลเสียที่จะตามมา ในระยะต่อมาที่อังกฤษกับฝรั่งเศสเข้ามา มีอำนาจในเอเชียอาคเนย์เหนือชาติมหาอำนาจใด การดำเนินนโยบายถ่วงดุลย์อำนาจของ ไทยก็มิได้ยุ่งยากเนื่องจากสามารถประเมิณกำลังอำนาจ ทำที่ตลอดจนเจตนาของมหาอำนาจ ทั้งสองได้อย่างชัดเจน และในสมัยที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงใหม่ ๆ การที่สหรัฐฯ มีกำลัง อำนาจเหนือกว่าสหภาพโซเวียตอย่างชัดเจนก็ช่วยให้ไทยไม่ต้องลำบากใจในการเลือกผูกพัน

18

แนวนโยบายนี้ได้ปรากฏให้เห็นทั้งโดยคำแถลงนโยบายและการปฏิบัติในทุกรัฐบาล หลังปี ค.ศ. 1975 ยกเว้นรัฐบาลชุนทายธานินทร์ กรัยวิเชียร ซึ่งมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ อย่างรุนแรง.

ตัวกับสหรัฐฯ จึงกล่าวได้ว่า ลักษณะของการกระจายอำนาจในระบบระหว่างประเทศในช่วง
เวลาที่ผ่านมาได้มีส่วนเป็นอย่างมากในการช่วยให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย
ประสบผลสำเร็จด้วยดีดังที่ได้กล่าวมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย